

Julkisten palvelujen tuottavuus ja julkisen talouden vahvistaminen -
finanssipoliittisen parlamentaarisen työryhmän julkinen kuuleminen,
12.12.2025

”Kuntien palvelutuotannon menot ja
valtionosuuksien määräytymistekijät”

Eero Laesterä, HT

Kuntien palvelut 2024, nettokäyttökustannukset (ME)

Lakisääteinen tai normeerattu palvelu >< peruspalvelu

Valtionosuuspalvelut (peruspalv.)		Muut palvelut		Muut palvelut		Muut palvelut	
Varhaiskasvatus	3 843	Aamu- ja iltapäivätoiminta	120	Liikunta ja ulkoilu	835	Puistot ja yleiset alueet	229
Esiopetus	447	Lukiokoulutus	887	Muu toiminta	55	Rakennusvalvonta	40
Perusopetus	6 394	Nuorisotoiminta	241	Yleishallinto	470	Vesihuolto	-35
Kulttuuritoiminta	131	Musiikkitoiminta	96	Tila- ja vuokrauspalvelut	-418	Yhdyskuntasuunnittelu	222
Kirjastotoiminta	374	Museo- ja näyttelytoiminta	173	Tukipalvelut	74	Energiahuolto	-13
Taiteen perusopetus	93	Teatteri-, tanssi- ja sirkus	106	Elinkeinoelämän edistäminen	913	Jätehuolto	7
HYTE-palvelut ja tuki	17	Kansalaisopistot	155	Liikenneväylät	1 313	Joukkoliikenne	707
Ympäristönsuojelun lupa-	140	Muu opetustoiminta	7	Maaomaisuuden hallinta	-971	Maa- ja metsätilat	-40
		Usein vähäinen tuki - OKM				Ammatillinen koulutus	437
Peruspalvelut	11 440					Muut palvelut	5 608

Kunnat					
	Netto	Osuus	Valtionos.	Osuus	
Valtionosuuspalvelut - "peruspalvelut"	11,44	67,1 %	2,74	24,0 %	mrd e
Muut kuin peruspalvelut	5,61	32,9 %	0,87	15,6 %	mrd e
Yhteensä	17,05		3,62	21,2 %	mrd e
(Valtionvelan korko on vuonna 2025 noin 3,6 mrd e)					

Peruspalveluiden valtionosuus – miksi?

- Tasaa kustannuksia – ei poista kuntien vastuuta, ei saisi kannustaa tuhlailuun. Tasaa myös tuloja.
- Kriteereillä, joilla valtionosuutta jaetaan, olisi hyvä olla *jonkinlainen* riippuvuus kustannuksiin.
- Uudistuksessa toiveena oli, että peruspalveluiden valtionosuus rahoittaisi palveluita, joita sillä ei tälläkään hetkellä rahoiteta (vapaa-aikaan vahvasti liittyvät palvelut, isojen kaupunkien kasvun tukeminen, vaikka näissä toimii skaalaetu edelleen, investointien rahoitus, vaikka isojen kaupunkien vuotuinen investointien määrä ylittää peruspalveluiden valtionosuusrahoituksen).

”Valtionosuusjärjestelmän on tarkoitus varmistaa, että kaikilla Suomen kunnilla on tasapuoliset mahdollisuudet järjestää lakisääteiset peruspalvelut, kuten varhaiskasvatus, perusopetus ja työllisyydenhoito, asuinpaikasta riippumatta. Se tasaa kuntien välisiä eroja tulopohjassa (verotuloissa) ja kustannusrakenteessa (esim. väestön ikä), jotta kansalaiset saavat samantasoisia palveluita kohtuullisella verotuksella.”

Yksinkertaiset riippuvuudet palveluiden toimintakuluihin 2024 ja VOS-kriteereihin – kaikki kunnat, yli 0,30 ja alle -0,3 riippuvuudet on korostettu

													Prosenttiosuuksista					
Peruspalveluiden valtionosuuspalvelut	Väestö 31.12.2024	Työttömyys kerroin	Ruotsin kielisten osuus %	Vieras kieliset, osuus	Asukas tiheys 2024	Saaristo väestön osuus	Koulutus tausta, ilman tutkintoa osuus	Syrjäisyysluku (tiestö) 2023-2027	Saamenkie-lisen väestön osuus, %	Työpaikka omavaraisuus 2023	Väestöllä painotettu HYTE- kerroin	Positiivinen väestön kasvu 2021-2023	0–5-vuotiaat	6 vuotiaat	7–12- vuotiaat	13–15- vuotiaat	16 vuotta täyttäneet	18–64- vuotiaat
Varhaiskavatus	-0,077	0,156	-0,026	0,042	-0,054	-0,078	0,157	0,338	0,033	0,161	0,079	-0,118	-0,548	-0,374	-0,486	-0,481	0,527	-0,213
Esiopetus	-0,181	0,137	-0,057	-0,174	-0,181	0,176	0,152	0,424	-0,062	0,023	-0,199	-0,190	-0,343	-0,473	-0,297	-0,271	0,337	-0,400
Perusopetus	-0,248	0,126	-0,035	-0,196	-0,172	0,041	0,267	0,675	0,469	0,092	-0,329	-0,281	-0,499	-0,472	-0,564	-0,506	0,554	-0,495
Kirjasto	-0,180	-0,006	-0,009	-0,176	-0,101	0,049	0,153	0,616	0,326	0,135	-0,267	-0,203	-0,228	-0,203	-0,240	-0,235	0,246	-0,364
Muu kulttuuritoiminta	0,037	0,090	0,135	0,089	0,020	-0,025	0,117	0,273	0,346	0,248	0,000	0,037	-0,118	-0,122	-0,187	-0,151	0,161	-0,014
Taiteen perusopetus	-0,011	0,122	-0,013	0,034	-0,003	-0,034	0,044	0,042	-0,028	0,118	0,055	-0,044	-0,039	-0,085	-0,062	-0,018	0,049	-0,041
Ympäristönsuojelu	-0,109	0,121	-0,018	-0,134	-0,146	0,097	0,012	0,158	0,007	-0,087	-0,041	-0,099	-0,158	-0,182	-0,148	-0,110	0,154	-0,184
Hyvinvointi	-0,072	0,039	-0,049	-0,081	-0,053	-0,017	-0,019	0,059	-0,018	-0,048	-0,012	-0,044	-0,078	-0,127	-0,043	-0,070	0,070	0,038
Työllisyydenhoito	0,234	0,657	-0,242	0,118	0,135	0,002	0,149	0,179	-0,032	0,333	0,059	0,115	-0,286	-0,267	-0,330	-0,302	0,322	0,070
Muut kuin peruspalveluiden valtionosuuspalvelut																		
Lukio	-0,046	0,140	0,004	-0,046	0,015	-0,137	0,090	0,359	0,200	0,225	-0,094	-0,094	-0,252	-0,218	-0,273	-0,229	0,268	-0,201
Liikunta ja ulkoilu	-0,020	0,132	-0,102	-0,037	0,012	-0,097	0,022	0,354	0,125	0,246	0,022	-0,039	-0,187	-0,191	-0,219	-0,237	0,222	-0,112
Nuorisotoimi	-0,059	0,103	-0,067	-0,089	-0,044	-0,027	0,083	0,253	0,048	0,045	-0,028	-0,083	-0,167	-0,216	-0,219	-0,160	0,200	-0,159
Kansalaisopisto	-0,102	0,059	0,073	-0,009	-0,057	-0,079	0,120	0,283	0,008	0,200	-0,057	-0,057	-0,126	-0,169	-0,118	-0,124	0,133	-0,160
Teatteri, tanssi, sirkus	0,411	0,225	-0,005	0,353	0,206	-0,036	0,039	-0,218	-0,019	0,304	0,129	0,274	0,002	-0,030	-0,077	-0,108	0,056	0,382
Musiikki	0,502	0,215	0,073	0,393	0,256	-0,049	0,030	-0,174	-0,027	0,310	0,126	0,334	0,009	-0,025	-0,096	-0,143	0,069	0,388
Museot	0,315	0,262	0,063	0,362	0,188	-0,055	0,178	-0,092	0,001	0,349	0,078	0,242	-0,113	-0,128	-0,213	-0,193	0,179	0,286
Liikenne	0,214	0,224	0,090	0,209	0,253	-0,051	0,075	0,087	-0,100	0,259	0,103	0,178	-0,121	-0,152	-0,189	-0,230	0,182	0,082
Joukkoliikenne	0,862	0,132	0,003	0,576	0,656	-0,036	0,004	-0,281	-0,038	0,123	0,228	0,641	0,180	0,098	0,037	-0,008	-0,085	0,581
Yhdistelmiä																		
Kaikki palvelut	-0,068	-0,043	0,082	-0,091	0,003	-0,043	0,019	0,520	0,343	0,145	-0,114	-0,066	0,021	-0,044	-0,004	-0,044	0,007	-0,228

- Kaikille kaikkea – eri hallituskoalitiot ovat muistaneet tukialueidensa kuntia, ovat vankistaneet kuntajakoa
- Järjestelmä – koko kuntajärjestelmä hajosi pahasti, kun sote siirtyi kunnilta
- Tämän seurauksena sekä kuntien että hyvinvointialueiden rahoitustilanne alkaa joissakin kunnissa ja joillakin alueilla olla kestämaton, joillakin alueilla ollaan taloudellisesti hyvässä asemassa itsestä ja toimintaympäristöstä riippumattomista syistä ja joillakin alueilla päinvastoin.
- Kun järjestelmät rikottiin, olisi pitänyt ennakoida tuleva sekamelska – hyvinvointialueilla muutoksen ajurina oli myös rakenteen eheyttäminen (palveluiden keskittyminen) – kunnissa ehkä vielä sekavampi ja perusteisiin käyvä muutos.
- Jos peruspalveluiden valtionosuusrahoitus pitää uudistaa kustannusneutraalisti, pitää olla rohkeutta tehdä muutoksia ja muistaa, miksi valtionosuusjärjestelmä on tehty.
- Järjestelmän kipukohtia ovat jatkossakin vihreä siirtymä, asukastiheys, kielisyydet, ”karkkipussirahoitus” –ja erityisesti järjestelmään kuulumattomat sote-erät.
- Kuinka velkajarru vaikuttaa kuntien itsehallintoon – varsinkin suuret kaupungit ja niiden konsernit velkaantuvat kovaa tahtia.
- Isoja ja kasvussa olevia olisi tuettava – vaikka niillä on edelleen skaalaedun käyttömahdollisuus
- Pieniä ja asukasluvultaan taantuvia pitäisi tukea (usein kuntarajojakin), vaikka joissakin on edelleen sopeutumisen mahdollisuus.

- Kuntatalous ei tervehdy ilman, että kuntien tulot ja menot saadaan tasapainoon kokonaistaloudelliseen tarkasteluun perustuvalla uudistuksella. Kokonaisuuteen kuuluu kuntien oma verorahoitus, maksu- ja myyntitulot sekä peruspalveluiden valtionosuuden lisäksi OKM:n hallinnonalan valtionosuus.
- Valtion tasolla on päätettävä, mitä kunnilta edellytetään. Kunnat eivät useinkaan voi kehittää elinvoiman kasvattamisen nimissä palveluita, jotka eivät ole valtionosuusjärjestelmän määrittelemiä peruspalveluita. Suuri osa kunnista ei pysty rahoittamaan palveluissa ylimenevää laatua tai kasvattamaan palveluiden laajuutta. Iso osa näistä ongelmista on seurausta myös siitä, että kunnat kilpailevat asukkaista: kilpailu maksaa kunnissa asuville kuntalaisille. Elinvoiman vahvistamisesta on tullut pelottava käsite!
- Pienet, lähes poikkeuksetta ikääntyneet ja asukasluvultaan taantuneet ja edelleen taantuvat kunnat ovat suurimmissa ongelmissa. Ne ovat usein sopeuttaneet palvelurakenteensa niin, että palveluita on vain ydinkeskustassa ja sielläkin palvelut täyttävät korkeintaan lain säättämän minimin: yhtä päiväkotia tai alakoulua vähempää ei voi olla. Niiden viranhaltijahallinto on supistunut vaarallisen pieneksi ja harvat jäljelle jääneet viranhaltijat hoitavat useita virkoja ja toimia. Kunnat eivät saa veroprosenttiaan korottamalla kerätyksi sellaisia uusia tulovirtoja, joilla epätasapaino palveluissa saataisiin kurottua vähemmän verottavien kasvukuntien tasolle. Tätä ”pirullista” ongelmakokonaisuutta ei saada korjattua nykyisellä kuntien rahoituksella, ei tällä palveluvalikoimalla – eikä välttämättä nykyisellä kuntarakenteella. ...ja politiikassa on myös ymmärrettävä vaikeat asiat, joiden tekemistä löytyy aina joku viisas vastustaja.

FCG.